

פרוטוקול מספר 27/ג'

מישיבת ועגת הכלכלה
ירושלים, יום ג', י"ט בתמוז תשי"ח - 8.7.1958, שעה 11.00.

רשמה מ.י.

ב כ ח ו :
 ב. אבניאל - היו"ד
 ב. אזניה
 ס. אולמרט
 ס. אונא
 ש. בז'רנו
 ש. פרלשטיין
 ג. שוקן
 ש. שורש
 א. תלמי

פ. פלכסר - מזכיר

מוזמנים :
 מר צור - מנהל כללי של משרד המסחר והתעשייה
 ד"ר לוונטל - משרד המסחר והתעשייה

סדר-היום :
 חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים
 דיון בבעיות סחר החוץ.

- - - - -

היו"ר ב. אבניאל : אני פותח את הישיבה.

אני רוצה למסור כמה הודעות. (א) מחר יתקיים הביקור המשותף של ועדת הכספים, הכלכלה והפנים בירושלים ובמפעליה.

(ב) הסיור במפעלי התעשייה באזור הצפון נדחה עד לתחילת החודש הבא בגלל קשיים מצדנו. לעומת זאת הסיור לנקודות החקלאיות של המיעוטים בגליל יתקיים בהתאם לתכנית ב-24-25.7.

קיבלנו כמה טפסים של סקר הדן במדד יוקר החיים, מטעם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. מי שרוצה לעיין בזה - נעמיד לרשותו.

אנו עוברים לסדר היום, לדיון בהצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים. קיימנו דיון על הצעה זו, אולם לפי בקשתו של חבר הכנסת פרלשטיין שהיתי את ההחלטה להמליץ בפני מליאת הכנסת להעמיד זאת לדיון במליאה בתור הצעת חוק לעוד שבוע ימים. אינני יודע מה היו השיקולים של חבר הכנסת פרלשטיין בבקשתו לדחות. אולם אם עלי להגיד את דעתי, הרי ישנן שתי אפשרויות: או שנמליץ על החוק הזה כפי שהוא ויתקיים דיון במליאה, בתור קריאה ראשונה, ושם ידבר כל אחד מאתנו את אשר ירצה, וכאשר החוק יחזור אלינו, אז נשתדל להכניס בו שינויים או תיקונים, במידה ונצליח - ברוב, או עם הסתייגויות, במידה ולא נצליח. יש גם אפשרות שניה. אנחנו יכולים לאמץ לנו את החוק הזה, זאת אומרת לקבל אותו כהצעת חוק של הוועדה, ולהביאו לקריאה ראשונה במליאה כהצעת הוועדה, ובמקרה זה יש לנו רשות להרחיב את מסגרת החוק, לשנותו. אינני נלהב לדרך זו, כי אינני יודע אם יהיה רוב, בפרט ששלושה חברים יש להם כבר דעה בעניין. לכן הצעתי היא שחבר הכנסת אזניה יטביר לנו כמה דברים על החוק, ובמידה והוא לא יעורר התנגדות - אני אציע להעבירו למליאה. אחרת - נצביע.

2. אזניה: כפי שאתם רואים בסעיף א' היתה בעיה של סגירת מפעל, ואז נתקבל במליאת הכנסת שאפשר לסגור מפעל גם בשלב של הגשת עברייין לבית-משפט. כלומר אם המשרד הגיש את העברייין למשפט, תוך כדי זה הוא יכול לסגור את המפעל. זה התקבל בכנסת, מסביב לזה היתה מתיחות גדולה. המציעים מציעים לפרק את העניין של המתיחות הזאת ולהגיד כך: שאפשר לסגור מפעל אם בעליו הורשע על עבירה לפי חוק זה, כלומר אם בית-המשפט מצא אותו שהוא עבר עבירה, אז המשרד יכול גם לסגור את המפעל. הטענה בכנסת היתה: אם הביאו את כל העבירה לשיקול בית-המשפט, למה לתת למשרד רשות לסגור את המפעל?

ש. שורש: המדובר על מפעל שמתנהל ללא רשיון. לגבי מי שיש לו רשיון הפרוצדורה היא לגמרי אחרת.

2. אזניה: ההצעה השניה היא שאם הואשם בעל המפעל, אם הגישו נגדו כתב אישום - אז מותר גם לשופט בית-המשפט המחוזי לסגור את המפעל לתקופה שלא תעלה על 30 יום, כשם שמותר לאב בית-דין למניעת-הפקעת שיערים לעשות זאת.

הינו"ר ב. אבניאל: לפי ההצעה המשותפת של חברי הכנסת שוקן, אזניה וחזני יוצא שהסמכות לסגירת מפעל אינה נתונה בידי בית-המשפט, אלא בידי המינהל האדמיניסטרטיבי.

2. אזניה: לא, הרשות היא רק בידי השר, ללא אפשרות להעבירה למישהו אחר.

יש שורה של סמכויות שהשר יכול להעביר; אחת הסמכויות שאין הוא יכול להעביר למישהו אחר היא הסמכות לסגירת מפעל.

א. תלמי: לפי הצעתכם יוצא שגם אם יש לבעל המפעל רשיון, אלא אם הורשע, יכולים לסגור את המפעל.

2. אזניה: בשני מקרים אפשר לסגור מפעל: אם דרוש רשיון להנהלתו, או אם הורשע על-ידי בית-משפט.

הינו"ר ב. אבניאל: לפי סעיף זה אפשר לסגור מפעל גם אם יש לו רשיון, או אין לו רשיון, באם הוא הורשע על עבירה לפי חוק זה.

3. שוקן: בנוסח שנתקבל על-ידי הכנסת כתוב "אם הוגשה תביעה נגדו". אנחנו תיקנו זאת. אין זה מספיק שמגיישים תביעה כדי לסגור מפעל. אולם אם בעל המפעל הורשע - יש לשר הסמכות לסגור.

ש. פרלשטיין: אם מישהו מנהל עסק בלי שנחויץ להנהלתו רשיון, יכולים לסגור אותו לפי חוק מלאכות ותעשיות. לפי חוק זה, נוסף לעונש שבית-המשפט מטיל על האיש, אתם מציעים גם אפשרות של סגירה אדמיניסטרטיבית. אתם מקיימים פה שני בתי-משפט. פעם אתם אומרים: צריך לקנוס את האיש על כך שהוא מנהל עסק ללא רשיון, ואחר זה יש בית-משפט עם סמכות אדמיניסטרטיבית שאומר: אינני מסתפק במה שהשופט עשה, עכשיו אסגור את המפעל. באיזה מקום נשמע שיש, נוסף על בית-דין בעל סמכות אדמיניסטרטיבית, להטיל עוד הפעם עונש? אני יכול להבין אילו היית אומר: עד שבית-המשפט יפסוק, אני יכול להשתמש בסמכות אדמיניסטרטיבית. אבל אחרי שבית-המשפט פסק, לא ייתכן שתהיה עוד סמכות.

הינו"ר ב. אבניאל: אפילו בלי ההסתייגות הזאת שחלק מהחברים הסכים שהחוק הזה יכול רק בשעת חירום, אז כל הוועדה הגישה ברוסח, ושם היה כתוב שהשר יכול להסדיר בצו הוראות לסגירתו של מפעל המתנהל ללא רשיון, אם דרוש רשיון להנהלתו לפי חוק זה, או הפסקתו של שירות בן-פיקוח הנעשה ללא רשיון, אם דרוש רשיון לעשייתו לפי חוק זה. בסעיף שהוועדה הגישה אין שום דבר ממה שנאמר כרגע בחוק. בחוק נאמר דבר אחר: "סגירתו של מפעל המתנהל ללא רשיון, אם דרוש רשיון להנהלתו לפי חוק זה, או אם הוגשו נגד בעליו תביעה פלילית על עבירה לפי חוק זה...". זה דבר אחר.

ש. פרלשטיין:

האם יכולה להיות סמכות מעל לבית-המשפט?

ש. שורש:

בפירושים הקודמים היתה בעיה של מפעל ללא רישיון, ואני חושב שלזה יש למצוא פתרון. על-ידי הוצאת המלה "או" ברישיון לשאול את היועץ המשפטי למה הכוונה, דומני שהכוונה שלכם היתה רק למפעלים שפעלו ללא רישיון.

ד"ר לוונטל:

לא, הכוונה לפי הניסוח הקיים היא ברורה, שיש להבחין בין שני מקרים: א) שבעל עסק מנהל אותו ללא רישיון, למרות שהחוק מטיל חובה להשיג רישיון; ב) נעשתה עבירה על-ידי בעל העסק והוגשה תביעה, גם במקרה כזה, לפני שביית-המשפט יחליט, יוכל השר להחליט להוציא צו-סגירה. זה המצב הקיים. הורשע בדיון זה אומר נמצא אשם, רשאית הרשות המינהלית להוציא צו-סגירה.

היו"ר ב. אבניאל:

אני שואל את המציעים האם הם עומדים על הנוסח שלהם. אם כן - אצטרך להצביע.

א. תלמי:

לא העליתי על הדעת שהמציעים יעמדו על הצעתם בלי להתגונן.

ב. אזניה:

רבותי, המדובר הוא בסוגיה ששמה פיקוח במקרה של הפקעת שערים והעלאת מחירים ובכל המקרים שנשבילים בכלל קיים חוק הפיקוח הזה. מה ברשותו של השר לעשות? חוק זה בא להחליף תקנות שעת חירום, והצנקה היא שכל זה פועל בשעת חירום. עלינו להבין שעל-ידי זה שניתקנו את עצמנו מהפיקוח בכנסת, אנחנו עולים על פסים שלא עמדנו עליהם בכלל בוועדה. לא היה לנו שום ספק שיש יכולת וסמכות בידי השר לסגור חנויות, אם בעליהן עברו עבירה. אנחנו אומרים שאין זה מספיק. אם כבר הביאו אותו לבית-המשפט, צריך לשמוע אם הוא אשם או לא אשם. ואני רוצה להסב את תשומת לבכם לכך שאנחנו פה לא מציעים "או נענש", אלא "אם הודשע", כלומר בכלל אין שום קשר לשאלה איזה עונש הוא קיבל, אלא יש שאלה אחת: האם בית-המשפט קבע שהוא באמת עבר עבירה. אם בית-המשפט פסק שהוא עבר עבירה, אז יש רשות אדמיניסטרטיבית לסגור את החנות הזאת, אשר בה עברו עבירה נגד חוקי הספסרות.

א. תלמי:

ואז המשפט מתחשב בעובדה שמגרו את העסק, ואז שהוא מוסיף על העונש או שהוא מוצא שזה עונש מספיק. אם יש זמן כלשהו בין הורשע ובין נידון, הרי העובדה שמגרו את העסק משמשת נר לרגלי השופטים כדי שהם יכריעו.

ד"ר לוונטל:

נגיד שיש מרחק זמן בין הרשעה לבין גזר-הדין, אבל יש רעיון נוסף: הסנקציה הפלילית מכוונת לתקן מה שאדם עשה בעבר, בעוד שהסנקציה המינהלית מכוונת למנוע שימוש לרעה במצב מסויים בעתיד. ואומנם עם כל האובייקטיביות יש להגיד שלבית-המשפט למניעת ספסרות יש גם הסמכות לקבוע סנקציה בזאת וגם להוציא צו-סגירה.

ש. פרלשטיין:

אני יודע שיש כלל משפטי גדול; ברצע שאדם קיבל את עונשו ודיצה אותו, הוא חף מפשע. כאשר תפסת אדם שעבר עבירה ובית-המשפט הושיב אותו בבית-הסוהר, כאשר הוא יוצא משם - שכחו זאת. כאן אתה אומר דבר לגמרי חדש: בית-המשפט סירב לסגור את העסק, למרות שהיועץ המשפטי דרש זאת. אז אתה אומר: אני בכל זאת מעל לבית-המשפט ואינני מתחשב בהודעת בית-המשפט, אסגור את העסק. איזה משפט יהיה במדינה הזאת? אומר ח"כ אזניה: אם בית-המשפט זיכה את האדם, אסור לו לפי הגירסה שלו לסגור את העסק באופן אדמיניסטרטיבי. רק אם הורשע, קיבל עונש - מותר לו. איזה הגיון זה? הלא זה בדיוק ההיפך.

היו"ר ב. אבניאל:

ח"כ אזניה טועה בעוד נקודה אחת. אין זה נכון שהוועדה המליצה על כך, להיפך, הרוב בוועדה הביא בפני המליאה את הנוסח הזה: "סגירתו של מפעל המתנהל ללא רישיון, אם דרוש רישיון להנהלתו לפי חק זה, או הפסקתו של שירות בר פיקוח הנעשה ללא רישיון אם דרוש רישיון לעשייתו לפי חוק זה -

מותר. כדי לפתוח עסק צריך רשיון; פתחת בלי רשיון - השר יכול לפפסיק אותו. אולם לא דיברנו על כל שאר הדברים אם הוא עשה עבירה והוגשה נגדו תביעה פלילית. לדעתי התיקון הזה איננו טוב. אם הרוכז בוועדה מוכן להתאחד על כך שהתיקון יהיה ברוח זו שמשאירים רק את הסעיף הראשון, "ואם הורשע" - טוב; אם לא - אין לאשר את התיקון.

ש. בז'רנו: לפני שנצביע אולי נפנה למשרד המסחר והתעשייה. אולי נקבל את הסכמתו לתיקון

אחר.

היו"ר ב. אבניאל: אני מציע לחזור לסעיף המקורי: "סגירתו של מפעל המתנהל ללא רשיון, אם דרוש רשיון להנהלתו לפי חוק זה, או הפסקתו של שירות בר פיקוח הנעשה ללא רשיון, אם דרוש רשיון לעשייתו לפי חוק זה", ללא קשר אם עבר עבירה פלילית. בשביל זה יש משפט.

ג. שוקן: אם הוועדה תקבל הצעה זו, זו החלטה בעלת ערך דקלורטיבי בלבד, היא משאירה מצב בלתי רצוי בחוק, מצב שאפשר לחקן אותו במידה מספקת. פני יש הבדל אם יש לשר סמכות אדמיניסטרטיבית לסגור מפעל מיד אחרי שהוגשה תביעה נגד בעליו, או אם יש לו סמכות לסגור את המפעל רק אחרי שבית-המשפט מצא שהוא עבר עבירה.

אני הייתי בין אלה שהציעו להבדיל בין שתי דרגות של שעת חירום, אבל זה לא נתקבל. אנחנו נמצאים פה במציאות מסויימת, והשאלה היא אם אנחנו רוצים לעשות תיקון שלגביו אפשר להשיג רוב, או אם נתקבל ההחלטה שיושב הראש הציע עכשיו. אז ברור שמליאת הכנסת לא תקבל זאת, והחוק יישאר כמו שהוא.

אני חושב שיש מקום לקצתו של חבר-הכנסת בז'רנו, לבוא שוב בשברים עם משרד המסחר-והתעשייה כדי לברר אם יש אפשרות לחקן זאת. אני מקווה שהאפשרות הזאת תינתן. אם לא - הניסוח הזה הוא יותר טוב מאשר הניסוח שקיים היום בחוק, ואני חושב שאין אתם מעוניינים להנציח מצב גרוע בשעה שאפשר לתקנו.

ש. פרלשטיין: אני הייתי משאיר את הסעיף הזה כפי שהוא נתקבל על-ידי מליאת הכנסת, בחנאי אחד: אם המשרד רוצה לסגור עסק, הוא צריך להגיש בקשה לבית-המשפט הדין בעניין זה, והשופט צריך להחליט אם לסגור את העסק עד הבירור בבית-הדין ולכמה זמן. אולם שלא תהיה זאת סמכות אדמיניסטרטיבית, אלא שיפוטית.

ד"ר לוונטל: חבר הכנסת פולשטיין מציע שהסמכות המינהלית להוציא צו-סגירה תבוטל, אלא במקרה שמישהו מנהל עסק ללא רשיון. בכל יתר המקרים אין לרשות המינהלית סמכות להוציא צו-סגירה. אולם יש פה פירצה מסויימת, כי אומנם היועץ המשפטי לממשלה יכול לפנות לבית-הדין למניעת ספסרות ולבקש צו-סגירה זמני לשלושה ימים. לאחר מכן הוא יכול לבקש מאותו אב בית-דין להאריך את תקופת הסגירה לתקופה נוספת. אם תבוטל הסמכות המינהלית, הרי יש להוסיף הוראה שבכל בית-משפט תהיה לשופט מחוזי אותה סמכות כפי שהיא נתונה בידי אב בית-דין למניעת ספסרות. אין אני מוססך לקבוע עמדה בעניין זה, אלא השר.

ב. אזניה: אני מבקש להזמין את שר המסחר והתעשייה כדי לשמוע דעתו בעניין זה.

היו"ר ב. אבניאל: אני מקבל את הצעת חבר הכנסת אזניה שנבוא בדברים עם הגורם הקובע בממשלה בשטח זה, ונראה אם אפשר לחקן משהו. והיה אם נשתווה - מה טוב; אם לאו - נצביע בעד ונגד.

דיון בבעיות סחר החוץ

היו"ר ב. אבניאל:

המנהל הכללי של משרד המסחר והתעשייה חייב לתת לנו תשובות והסברים על שאלות שנשאלו על-ידי חברי הוועדה בענין סחר החוץ, יבוא ויצוא.

ש. פרלשטיין:

ברצוני להוסיף שאלה שנתעוררה בימים האחרונים בענין ההוראות החדשות.

מר ס. צור:

אני רוצה קודם לענות באופן יותר כולל על השאלות שנשאלו, כדי לתת דקע לענין

כולו.

אם אנחנו מדברים על המגמה הכללית שמסתמנת בחודשים האחרונים, הרי אפשר לומר שהמגמה היא של קפאון מסויים ביצוא, או יותר נכון מגמה של תמורות בענפים השונים שהן מקזזות אחת את השניה, כלומר מבטלות אחת את השניה. ישנה תופעה של גידול די ניכר ונכבד בכמה ענפים, גידול שאינו בולט בסטטיסטיקה, כי ישנם ענפים אחרים שהם בירידה ניכרת, כך שסך הכל של המספרים של היצוא בחודשים האחרונים אין בהם כמעט עליה.

יהיה זה משגה לדון על בעיות או לנסות להוציא מסקנות יסודיות מתוך תופעות של מספר חודשים. השוואה של חודש יוני ש.ז. עם חודש יוני שנה שעברה אינה אומרת הרבה. ברור שהשוואה לתקופה יותר ארוכה נותנת משהו. ולכן נדבר על כמה מספרים ואחר-כך ננסה לתת הארה למספרים האלה.

היבוא בששת החודשים הראשונים הראה עליה, אם כי עליה לא גדולה. לדעתי, אם מותר לי לנסות להתנבא, יש לצפות לירידה במצרכי צריכה במחצית השניה של השנה. חלק גדול מהיבוא הזה הוא תוצאה של רשיונות שהוצאו בשנה הקודמת. ההרגשה במשרד המסחר והתעשייה היא שיש צמצום בביקוש לרשיונות יבוא. העובדה הזאת נובעת לדעתי משלושה דברים: א) מזה שהדולר שווה השנה יותר מאשר בשנה שעברה, כי המחירים בעולם ירדו. אם בשנה שעברה הברזל עלה 112 דולר, והשנה הוא עולה 75 עד 80 דולר - פירוש הדבר שבאותו מספר דולרים אתה יכול לקבל יותר סחורה, והיות ואתה מביא פחות או יותר סחורה כמו בשנה שעברה, אתה מוציא על זה פחות דולרים.

שנית, במשך המחצית הראשונה של השנה הזאת היה צמצום בביקוש התעשייתי בכמה ענפים, במיוחד בכל מה שקשור לבנין, עץ, ברזל, בניה, זכוכית, צבעים, חומרי חשמל וכל מיני דברים שהולכים עם חומרי בנין.

שלישית, בשנה שעברה היתה הרגשה בקרב הציבור שהממשלה לא תוכל לעמוד בליברליזציה באותם הענפים שהיא הכריזה עליהם. היה ביקוש גדול לרשיונות. למשל, בפלסטיקה היה ויכוח חמור בענין ההיטלים שהטלנו, אנשי הענף הזה טענו שהמכס שנטיל יהרוס את הענף. אני חייב לומר שיש לי הרגשה שהם ידעו שהטענה שלהם אינה צודקת, אם כי אני צריך לומר שבתוך הממשלה היראה הזאת מפני התמוטטות בענף עשתה רושם, והיא הביאה לכך שהממשלה בסוגה והורידה את המכס עד 45%. אנשי הפלסטיקה קיבלו רשיונות, לפי הערכתנו לא רק כתוצאה מהליברליזציה, אבל היתה צריכה ספקולטיבית של מטבע חוץ. התעשייה הזאת, שקיבלה בשנת 1956 7000-6000 דולר, וצרכה בשנה שעברה כמיליון - מיליון ורבע דולר, ביקשה מאתנו 2.5 מיליון דולר. אמרנו לעצמנו: בכל זאת יש לנו יותר אורך-רוח מאשר לספקולציה הזאת, ושנית - יביאו חומר, זה סוף סוף לא נאכל. התברר שהיבוא הזה הוזמן טיפין טיפין, הוצאנו את כל הרשיונות, ועכשיו המצב בענף זה הוא חמור כתוצאה מהספקולציה הזאת. הם נחבקים בסטוקים. יש תופעה דומה לזו שהיתה לפני שנה וחצי. אז היתה מכירה של חומרי גלם בין בית-חרושת אחד לשני מעל למחיר הרשמי; עכשיו יש תופעה הפוכה שמוכרים מתחת למחיר הרשמי, כי יש עודף עצום של חומר גלם בשוק והמחירים ירדו. אני מוכרח לומר שבצורה יותר גבוהה מאשר אנחנו חשבנו שהם צריכים לרדת. אנחנו טענו שתוספת המכס לא תביא להגדלת המחירים. לא היינו מעוניינים בירידת מחירים, כי ירידת מחירים מביאה להגדלת הביקוש. היום יש ירידת מחירים גדולה מזו שציפינו לה, היא נובעת מהתחרות קשה בין המפעלים.

בצורה אחרת זה היה בענפים אחרים של הליברליזציה. בראשית השנה הזאת היינו עדים להחזרת רשיונות. היום המצב הוא שהענפים שבלברליזציה ניצלו פחות את מיכסות היבוא שלהם מאשר ענפים אחרים. היום מתברר שיש נורמליזציה גדולה בביקוש. הממוצע הוא שהצריכה לא עלתה. ישנם ענפים שאינם מנצלים את כל התקציב שלהם. זה ישתקף כאשר הסחורות יתחילו להגיע בעוד שלושה - ארבעה חודשים, כך שבמחצית השניה של השנה תהיה ירידה ביבוא.

אם לעשות השוואה בין שלושת החודשים הראשונים של שנת 1958 לשלושת החודשים הראשונים של שנת 1957 - יש עליה ביבוא מזון ומספוא ב-20%; יש ירידה בערך -8% ביבוא מתכת; יש עליה של 50% ביבוא מכונות; אין עליה ביבוא חשמל; יש קצת ירידה ביבוא עצים; יש עליה של 10% - 15% בחימיקלים; גומי ופולסטיקה; נשר - אותו דבר; בטקסטיל - עליה של 30% לערך; בחומרי גלם לטקסטיל, שלחין ועור - אותו דבר; בספרים - ירידה קטנה.

מזון ומספוא. השנה זה היה בהיקף עצום, בשנה שעברה כבר הגענו למצב כזה שהושג שיא עולמי בסילו בחיפה, פי חמישה מהשיא שהושג בארה"ב. זה נעשה על-ידי תיכנון קפדני באוניות. זהו הישג מקצועי יפה של אנשי המזון והמשלחת שלנו בארה"ב.

השנה נצטרך אולי להביא חלק ניכר לתל-אביב. אם התוכניות על העודפים הנאים תתקיימנה, אנחנו עומדים לפני יבוא עצום מבחינת הנפח. השנה עוסקת חטיבת המזון במשרדנו בערך ב-50% מנפח היבוא של הארץ כולה. יש בזה דבר טוב, זה יבוא עם ערך מוסף גבוה, אולם יש בזה גם סכנה מסויימת, שבמידה שנתרגל לאכול ביצים כתוצאה מעודפים אמריקאיים, מה יהיה אם זה ייפסק יום אחד? אנחנו מגיעים למצב שלפי הקצב של היום אנחנו עומדים בפני יצוא של מאתיים מיליון ביצה לשנה, כל ביצה היא ביצה נוספת בארץ מבחינת מה שהיא מרוויחה במטבע חוץ. זה עוד רחוק ממה שאנחנו רוצים. בארגון יותר טוב, אם נוכל להגיע להכוונת היצוא הזה לחודשי החורף, נוכל להגיע ליצוא של שלוש-מאות מיליון ביצה, במחירים של החורף זה כמו 450 מיליון ביצה בשוק המקומי. זה תהליך של יבוא לשם יצוא דרך הקיבה של התרנגולת. מביאים מספוא, עושים מזה ביצה, ומייצאים אותה. אם התהליך הזה ייסך עוד שנתיים - שלוש, לא נעמוד בפני התמוטטות. אם הוא ייפסק עכשיו - המשק הזה יתמוטט. זה מסתכם בסכומים של קרוב לעשרים מיליון דולר לשנה.

בשלושה - ארבעה דברים אנחנו יכולים לשפר את המצב: א) אספקה עצמית יותר גדולה. יש שינוי לטובה בעניין הקוזבאות. במידה ואנחנו מגדילים את גידול הבוטנים והכותנה בארץ, אחרי שאנחנו מוציאים מזה את השמנים, זה נשאר מאכל לבהמות. גם סלק-סוכר משמש מאכל לבהמות. זה חוסך יבוא, ושנית יש עניין של האכלה יותר מדעית לפי תפריט יותר מדוייק של העופות והבקר, על-ידי הקמת מכוני תערובת, שמכינים בהם בצורה מדעית את המאכל. כמו שזה מקובל אצל אנשים. במידה שנגיע לחרושת ביצים בארץ, נצטרך להעסיק בזה יותר. לפי דעת מומחים יש בזה רזרבות של אחוזים די ניכרים, לא מבוטלים. בשנה הבאה יש לצפות לגידול במספרים האלה.

אנחנו עוד נגדיל את זה בהרבה. זה נובע גם מהגדלה ניכרת של הסטוקים. היום אנחנו נמצאים במצב מלאי שלא היה כמותו אף פעם, אם כי אנחנו מגבירים את הנעיה של סילוסים ומחסנים. זה איננו רק יבוא לאכילה, אלא יש רזרבה מסויימת לקראת העתיד, ובעוד שנה אנחנו יכולים להימצא במצב של מלאי לתשעה חודשים עד שנה. יש בזה גם חשיבות בסחובות רבה.

יש גידול בטקסטיל. הוא נובע מיבוא מוגבר של כותנה. השנה הוספנו מסויות. הצריכה של כותנה בשנה זו היא בערך 50%, בשנה הבאה נצטרך בין 11 ל-12.5 אלף טונה, חמשת אלפים טון בערך נגדל בארץ. השנה קנינו כותנה או מעודפים או תמורת יצוא. בטקסטיל יש עליה של 50% ביצוא. ישנו תהליך של העמקת היצוא, תהליך שהוא עוד בתחילתו.

עד עכשיו הקונפקציה היתה זולה, הבד היה יקר. עכשיו יש נטייה להשתמש בבדים מקומיים, חוט מקומי, כותנה מקומית. הערך המוסף גדול ואחוז הייצור בארץ גדול. אם הגידול הוא כולו בארץ ויש 80% ערך מוסף - אפשרות התמרון היא יותר קלה.

מצד שני יש קפאון מסויים ביצוא. הוא נובע מכמה תופעות. דבר ראשון: יש ירידה ב-3-4 מצרכים, אחת מהן צפוייה, שתיים מהן לא צפויות כל כך. הוצאנו גרוטאות ב-100 אלף דולר; השנה אין יצוא גרוטאות. היום אנחנו משתמשים בגרוטאות האלה לייצור. יש בארץ 25 אלף טון גרוטאות לשנה.

היה ויכוח אם לתת לייצא גרוטאות או לא. אני חושב שעשינו טוב. אמרנו שבמידה ואנחנו נותנים לייצא גרוטאות, מתעוררת תודעת הגרוטאות בין הייצרנים, הם מתחילים לאסוף את החומר הזה, כי זה שווה כסף. עכשיו התרגלו לאסוף את הגרוטאות האלו, ולכן אפשר לחת אותן לקרית הפלדה. עכשיו אנחנו יכולים לקנות במחיר צ.י.ף. יותר זול מאשר בשנה שעברה במחיר פ.ו.ב.

יש ירידה ניכרת ביצוא מלט ותרופות. יצוא המלט הוא משבר הספנות. מלט עולה פ.ו.ב. חיפה בין 12-14 דולר. ההגבלה, אם אני לוקח בחשבון את ארצות אפריקה, היא בין 7-12 דולר. ובכך גורם ההובלה הוא גורם מכריע. עכשיו יש ירידה ניכרת במחירי הובלה. אם אניה נוסעת מגאנה לאנגליה עם בולי עץ או עם קקאו, והיא צריכה לחזור ריקה - היא מוכנה להוביל מלט ב-3-4 דולר. לנו אין היקף בזה של ספנות מאוזנת. חוץ מזה מה שאנחנו מביאים מאפריקה זה בעיקר בולים, זה מכביד עלינו בהתחרות. במערב אפריקה אנחנו עומדים בזה, במזרח אפריקה - לא, כי אין מה להביא חזרה. במזרח אפריקה אנחנו קונים בין 30-40 אלף טון לשנה, חלק מייצאים, חלק לא. אולם אם נניח שיש לנו הזמנה למזרח אפריקה, לאנייה זה לא משתלם. אנייה שנמצאת באנגליה וחוזרת, לוקחת מלט. אבל לא כדאי לה להיכנס לחיפה, אלא אם כן אנחנו נכנסים עם האנייה הזו לצ'רטר לזמן ארוך. שנית, נסגרו שערי תורכיה ונשאר שוב אפריקה המערבית. מבחינת אפשרות המכירה וטיב המכירה היינו יכולים למכור להרבה מקומות. על כן היצוא הוא צדגע בירידה מרה, הייתי אומר, אם כי בכל פעם יש משא ומתן, במידה והוא מצליח - הוא בבת אחת נותן תנופה גדולה.

למשל, אנחנו מנהלים משא ומתן עם מזרח אפריקה ופרס, עם כל אחת על 50 אלף טון. אם נמצא פתרון לבעיית האניות, זה יחזור למסלול; אם לאו - זה יהיה רע.

בתרופות המצב הוא אחר קצת. בשנה שעברה היתה קוניונקטורה גדולה מאד בקשר עם השפעת שהיתה בכל הארצות, הן הכינו להן מלאי גדול. ייחכן שבשנה הבאה נחזור למסלול נורמלי.

ביתר הדברים שמדנו פחות או יותר על העמדות שלנו. גם אנחנו מושפעים מהקוניונקטורה בשוק העולמי, למעשה זה מורגש רק ביהלומים, וגם שם יחסית בצורה קטנה. נניח שהירידה ביצוא יהלומים היתה במליון דולר בערך במחצית השנה הראשונה, פחות מ-10%.

ש. בז'רנו: בכמה אתה מעריך את החסכון ביבוא כתוצאה מירידת המחירים בעולם?

לר. מ. צור: אני מעריך אותה בערך ב-40 מיליון דולר לשנה. מישהו הסביר לי שזה יותר מאשר הירידה ביצוא.

ש. בז'רנו: אם היבוא לא יורד, זוהי למעשה עליה כמפתית ביבוא.

מר. מ. צור: בוודאי. אבל אני חושב שהיבוא כמותית לא יעלה. בקונסטלציה עכשיו אין עליה בכמות הצריכה של חומרי גלם.

אני רוצה לעבור לשאלה שהיא אחת משאלות היסוד שלנו. אם כי שמדנו על העמדות שלנו פחות או יותר למרות ירידת המחירים בעולם, אנחנו נכנסים להתחרות י50 קשה. וכאן מתברר כמה שאנחנו נחבלתי גמישים בשטח זה של אפשרות הורדת מחירים. אנחנו למעשה נמצאים עכשיו במצב די מכריע משתי בחינות: א) כתוצאה מגידול כושף הייצור בארץ אנחנו מתקרבים לנקודת משבר מסויימת שמשם יכולה לבוא הישועה או האסון.

אקח לדוגמה את המטוויות. לפני שנה המטוויות לא סיפקו את הצריכה בארץ, היה מחסור, אמנם לא גדול, אבל מחסור מורגש, ומחסור זהו חומר רדיאקטיבי כזה, שברגע שהוא פועל - הוא מכה גלים. היה מצב שהמטוויות העלו את המחירים, דרשו תשלום מראש. עכשיו הגענו לקצת עודף, ויש מהפכה שלמה בשוק. המחירים הם בירידה, יש התחרות חמורה מאד, היא גם מעמידה במצב כספי קשה את כל המפעלים. זהו בשבילם שינוי מהון חוזר של כמעט 8 חודשים. אצלנו היתה משלחת של אנשי המטוויות שביקשו הון חוזר. ניסיתי להסביר להם שאין בזה תועלת, הארץ לא תאכל יותר חוטים מאשר היא אוכלת היום. הפתרון הוא לנצל את עודף החוטים האלה ליצוא. זה יהיה לברכה למשק. אם במקום זה יצמצמו את הייצור בבתי-החרושת, כושר ההתחרות יפול, ההוצאות יעלו. אמרנו להם שזוהי תופעה שלקראתה אנחנו הולכים בעיניים פתוחות, ולא צריך לחכות עד שהמשמרת השלישית תיפול וההוצאות תתיקרנה. על כך צריך לחשוב לפני שמורידים את המשמרת השלישית.

לצערנו אני חייב לומר שבגרות המחשבה בעניינים אלה אצל בעלי התעשייה היא עדיין בגיל צעיר. כי למעשה כולנו מסכימים על העקרונות, וכשאנחנו מדברים על הביצוע, כל אחד חושב שמשני צדיך להתחיל. לכל אחד מאנחנו ברור שאפשר יהיה לעשות יצוא אחרי שיהיה עודף כושר ייצור בארץ. בשנה שעברה, כאשר המטוויות לא סיפקו את כל הצריכה בארץ, הנטייה של כל אחד היתה למכור בשוק ולא לייצא לחוץ-לארץ. שנית, אילו אז היינו לוקחים חלק ומייצאים לחוץ-לארץ, זה היה מעלה על המחירים בשוק המקומי עוד יותר. זאת אומרת שתנאים טובים יכולים להיות רק כשיש עודף כושר ייצור. אבל זו נקודת משבר מסוימת שיש להתכונן אליה. אנחנו תמיד דוחים את הפתרון, ואז זה הולך בקשיים יותר גדולים. וגם אילמלא הירידה במחירים בחוץ-לארץ, היינו עומדים בפני הבעיה הזו של משק תעשייתי שהוא מורגל בחממה בשוק המקומי, בהגנה חריפה על תוצרת הארץ, לפעמים לא רציונאלית ולא כלכלית. כל אחד בעצם מודה שמוכרח לבוא הזמן שאנחנו נחליף מענקים ועודפים בייצור מקומי, אבל כל אחד מחכה שזה יבוא. ואני חייב לומר שכפי שאני רואה את המצב, עם גידול כושר הייצור, אלא אם כן תהיה שוב אינפלציה דוהרת בישוב, אנחנו מגיעים למצב שאנחנו חייבים להסתכל על פני המציאות כמו שהיא.

ברצוני לומר כאן כמה משפטים על הפמ"ז, כי זה נכנס לוויכוח. פמ"ז זה בעצם מושג שמהותו היא שהתעשייה או תעשייה מסוימת לפחות חייבת להרוויח בעצמה את חומרי הגלם שהיא זקוקה להם לשוק הפנימי.

עשינו את הפמ"ז מלאכותית קצת במסגרת נסיונות

בענפים מסויימים שהצמדנו אותם מראש, ואמרנו לענפים מסויימים: אתם חייבים כבר היום להרוויח את לחמכם, אינני נותן לכם דולרים. לדעתי הנסיון בפמ"ז הוא נסיון לא רע, במידה ואין זו שיטה לעולם, אלא שיטת מעבר.

למשל ענף צמר סרוק או ענף הדיקטים. באנו ואמרנו: אתם הולכים לקראת עודף ייצור, אתם חייבים חלק או את כל הצריכה שלכם להשתכר מיצוא. בתחילה עשו זאת על-ידי כך שייצאו במחירי הפסד; זה היה במחירי הפסד מבחינת החשבון שלהם בלירות, והם הטילו את ההפסד על השוק המקומי. בדרך כלל זו היתה תופעה כלכלית די מעניינת, שבמידה וכתוצאה מכך היה רווח בשוק המקומי, הוגדל הייצוא; במידה שהוגדל הייצוא - גבר ההצט בשוק המקומי, המחירים החלו לרדת, אבל המפעלים עברו מין תהליך של יכולת לעמוד בירידה הזו כתוצאה מהיצוא. זה נתן להם תעסוקה יותר גדולה, ובדיקות שעשינו בענף הזה של צמר סרוק מוכיחות שהיום הוצאות הייצור לקילוגרם חוטים הן יותר זולות מאשר היו לפני שנתיים, אם כי היתה עליה במחירים בשוק המקומי כתוצאה מהרציונליזציה. אז בא רגע שאנחנו קוראים לו מחסום הפמ"ז, כלומר מצב שיכולת הייצור עולה על הצריכה בשוק המקומי.

למשל, אנחנו לא נתנו רשיון לייבא בד אלסטי. באו שנים-שלושה אנשים והתחילו לעשות יצוא של בגדי-ים, ורבים מאתנו נפקו אם זה יצוא רציונלי. זה יצוא לשם יבוא. אולם נשאר נטו מהדולר 4-5 לירות. אנשים בתוך המשרדים ובמשרדים אחרים אמרו שזהו עסק שאו שיישאר קטן מאד או שיכשיל את עצמו. אמרנו: נעשה נסיון. כאשר הלכו לייצא, מצאו שיש שוק, שיש לנו טעם טוב, יש לנו גזרות אורגינליות, והיצוא התחיל ללכת בקנה מידה גדול. היום יש כבר 7-6 יצואנים של בגדי-ים. בשנה שעברה זה היה 200 אלף לירות; השנה יש כבר 300 אלף דולר בעד מחצית השנה.

בראשית השנה באו יצרנים ואמרו: צריך להפסיק את הפס"ז. אז הגד בשוק הוא פחות מ-1.80 לירה הדולר. באו היצרנים בהצעה: תעשה גידה על כולם, שכולם חייבים למכור לך אחוז מן הערך המוסף בפרמיה. היום יש לנו סידור ש-90% מהערך המוסף ממכר לנו בפרמיה, 10% נשארים בפס"ז. השנה נגיע ליצוא של בין 400-500 אלף דולר, שמהם 200 אלף דולר ימכרו לנו בדולרים.

אותו הדבר בדיקטים. עוד לא הגענו לזה בצמר, אבל הגענו לזה בענפים אחרים, שמדי שנה בשנה יצרנים אומרים: תגדיל את אחוז מכירת החובה שצריך למכור.

השנה נימינו להרחיב את השיטה הזו על ענפים נוספים. "פניציה" למשל יכולה לייצא יותר מאשר היא מייצאת. אנחנו לא יכולים להגיד להם: הכל תרומיחו בעצמכם, אבל חלק מסויים של דולרים שאתם צריכים לשוק המקומי, נתן לכם 200 אלף במקום 400 אלף דולר בראשית השנה, ובזה נגמור. פורמליסטית אין זה פס"ז, כי הם מוכרים את הערך המוסף, אבל זוהי הצמדה. זה בעצם מושג אחר של פס"ז במסמעות קלקולטיבית אחרת.

במכונות תפירה משהו ניסה להוכיח לי שדולר זה 15 לירות. אני רוצה לומר שכל היצוא הזה הוא "בלוף" גדול. אמרנו: נלך לזה. התוצאה היא מענינת משתי בחינות: א) היות והדולר היה כל כך גבוה, הייצור גדול בארץ; מצד שני, היצוא הולך וגדל משנה לשנה, מחירי הייצור הולכים ויורדים. אינני אומר שזה פטנט קבוע לכל הענפים, אבל זוהי דרך מסוימת שמביאה את היצרנים למחשבה ולהכרה שהם צריכים לעשות משהו.

ענין חמור אחד שעדיין אין תשובה לגביו הוא למשל: מפעל מסויים שמייצר חלקי חילוף לשוק המקומי, לפי הצורך שיש לו מסוגל לייצר 3000 יחידות ליום; הוא מייצר רק 400. המחיר בשוק המקומי הוא בהתאם לכך, גבוה יותר מאשר אילו המפעל היה מייצר אותו מספר יחידות שהוא מסוגל. לפני חצי שנה קרה משהו בין היוגוסלבים ומערב גרמניה, והם אמרו לנו: אותם אתם מוכנים למכור לנו. הם שילמו לנו 28 סנט עבור יחידה, למרות שהמחיר העולמי הוא 21 סנט. המפעל הזה התחיל לעשות יצוא, הפסיק אותו. כלכלן מצא דבר מענין, שהמפעל הזה שמעסיק למעלה מ-30 איש, יש לו 6 בעלי-בית, שהאחד משגיח על השני. אמרנו לבעלי המפעל הזה: המוצר שלכם הוא מצויין, אולם אילו יכולתם להגיע ל-21 סנט ליחידה זה היה טוב. הסבירו לנו שבהתחלה הם עלולים להפסיד, ולכן אינם רוצים. 400 יחידות מניחות את דעתם. לא יכולנו לעשות הצמדה, כי אין זה חומר יבוא ספציפי, שלחנו לשם כלכלן שעשה חשבון, שאם הם יעשו 2000-2300 יחידות ליום, הם יכולים לייצא ב-21.5 סנט. אמרנו: אנחנו מוכנים להיכנס אתכם לעסק, בזמין אצלכם באמצעות חברה מטשלתית ליצוא על 100 אלף יחידות ב-21 סנט, נתן לכם את המימון, ביקח על עצמנו את הסיכון של המלאי ואפילו סיכון של הפסד. לפני כן קיבלנו הזמנה על 100 אלף יחידות ועל עוד 100 אלף. זאת אומרת שיש בעיה חמורה מאד של עצלות מחשבתית או חוסר יוזמה מספקת או רפיון מסויים בין האחראים לתעשיות.

היו"ר ב. אבניאל: האם אין לזקוף תופעה זו שהיא חמורה מאד, בחוסר הרגשת הבטחון של הייצרן מה יהיה מחר, ובחוסר הענין שהוא מגלה לאור ההיטלים הקשים של מס ההכנסה וכדומה?

מר פ. צור: אני חייב לומר שדעתי היא קצת ניהיליסטית משתי בחינות. קודם כל אני בא הרבה במגע עם חוגי יצרנים ופועלים, וכל אחד מכה על חטא על לבו של השני. כשמדברים עם בעלי התעשייה הם אומרים: אין תפוקה, אין פריון, אני פוחד להסתכן, אם אני מקבל הזמנה מחוץ-לארץ אני מקבל פועלים, אחר כך הם נשארים קבועים. אנשי האיגוד המקצועי אומרים: שהמפעל ייעל. אחר כך באים שניהם לממשלה ואומרים: תעלו את הפרמיה, הכל ייפתר, תנו 4 לירות לדולר.

אני חושב שאילו היתה הרגשה יותר חזקה אצל שני הצדדים, שכל אחד היה מוכן ללכת לזה, אני חושב שיש כבר איזו הבשלה פסיכולוגית לשבת לשולחן משותף. ואילו יכולנו לשבת ביחד ולהגיד לפועלים: זה שלכם, לבעלי התעשייה: זה שלכם, ולנו - זה שלנו - יש הסון רזרכות בתוך התעשייה שאפשר לנצל אותן ליצוא במחירים מתקבלים על הדעת במצב הקיים.

אני יודע את כל ההחמרה וההכבדה בהיסלטים ובמסטים, אולם אינני חושב שזה הדבר היחיד. זה כדור שלג. מי שהוא אופטימי אומר: קיים הפוטנציאל ליצוא. יש לנו היום שטחים שיש נפח גדול, שאפשר היה להפנות אותו ליצוא, אולם אין זה מאמץ שמישו מוכן לעשות בלי השני. אני חושב שזוהי בעצם נקודת המבחן בכל מצבנו הכלכלי.

ובכן זהו מין מעגל קדמים, וזה שאלה היא איפה להתיד את הקשר הראשון. איננו יודעים איפה להתחיל. זה ענין של נכונות לשבת ולדון על כך בצורה רצינית. לפעמים יש לי הרגשה שאם המצב יחמיר, זה עלול להביא לידי נכונות יותר גדולה.

בענין היהלומים, במשך השנים האחרונות עבדנו על סוג מסויים של אבן שורשת השקעה גדולה במטבע חוץ ויש לה ערך מוסף קטן. ישנן אבנים קטנות שההשקעה בהן היא יותר קטנה, הערך המוסף יותר גדול, אולם קשה יותר לעבד אותן והפועלים אינם רוצים לעבד אותן. עכשיו שהיה מסבר, באבנים הקטנות המסכר יותר קטן, הביקוש לא ירד כל כך, והתברר שכל הוויכוחים שניהלנו במשך שנתיים לא הועילו, המצב הקשה הועיל. היום ישנה נכונות יותר גדולה ללכת לזה, זה יכול לתת לנו ערך מוסף יותר גדול במחזור יותר קטן. וכאשר האיגוד המקצועי משוכנע שזה לא יביא להפחתת מספר הפועלים אלא להגדלתו, הם מוכנים ללכת לזה. בענף זה הצלחנו לחבר את הקצוות, אחוז האבנים הקטנות שעיבדו השנה הוא גדול ביותר מאשר בכל השנים הקודמות.

בענין המטוריות, או שאנחנו הולכים לרציונליזציה של היצוא, או שנלך לאסון בענף זה. זה כמה חודשים שפניתי, מהאספקט של סחר חוץ, לבעלי המטוריות והתאחדות בעלי התעשייה והזמנתי אותם לשבת יחד. בענין זה, שזהו מוצר יותר סטנדרטי, אפשר היה לעשות פול כמו שקיימים ארגונים ליצוא, כאן אפשר לרכז את היצוא ביד אחת שתשקיע כסף במחקר שווקים, ואפשר לעבוד בצורה רציונלית ולהתכוונן לזה בזמן. לא היתה היענות גדולה. לפני שבוע היתה הודעה בעתונות שהמטוריות מורידות את המסמרת השלישית. פניתי להתאחדות ואמרתי: אם אתם מוכנים להפעיל את המסמרת השלישית בשביל יצוא, אנחנו מוכנים לדבר אתכם על מימון לסטוק הזה. אז מדברים כבר בסגנון אחר. היום יש יותר נכונות מאשר היתה לפני חודשיים. אילו היינו עושים זאת לפני 4-5 חודשים, היינו חוסכים מרץ והפסדים, והמאמץ היה יותר קל.

אנחנו שוקלים באיזו מידה יש לנו זכות או חובה ללכת לפעולה שאינה פעולה ישירה של המשרד, ליזום פעולה בין בעלי התעשייה, האיגוד המקצועי, בשיתוף עם הממשלה, לחשוב איפה יש הרזרבות האלו במשק, שעל-ידי מאמץ משותף אפשר להפוך אותן לגורם פוזיטיבי במקום לכוח דסטרוקטיבי. אני חייב לומר שכשאני מסתכל על הרזרבות הצפונות במשק, אני אופטימי לגבי מה שיהיה ב-1961/62. אם המקורות יצטמצמו בהדרגה, ובהדרגה נפטר למלא אותן מתוך הייצור בארץ, נדמה לי שאנחנו יכולים לעמוד בזה אובייקטיבית. אינני יודע מה יהיו התנאים הסובייקטיביים, אבל אני משוכנע שיש במשק היכולת להשיב תשובה חיובית למצב.

הי"ד ב. אבניאל: במידה ויהיו חברים שירצו להשיג על דברי שר המסחר והתעשייה או על דברי מר צור, נקיים עוד ישיבה עם השר ועם המנהל הכללי של משרד המסחר והתעשייה.

תודה רבה.

הישיבה נסתיימה בשעה 13.15.